

Ferdinandy György

Két szerelem

A szerelemről gyakran álmodoznak a hozzám hasonló magányos skriblerek. Az elsőről, a nagyról, és így tovább. Szeretném, ha szeretnének. A jelzők sora végtelen. Az én esetem más. Az én írásaimban hol furcsa, hol idegen a szerelem. Csupa mellébeszélés. Seholy igazi, őszinte érzélem. Ez a levél, amit itt tartok a kezemben, talán az utolsó alkalom arra, hogy végre-valahára kimondjam, mi történt velem. Az utolsó postával érkezett. Már összecsomagoltam, éppen csak a taxira vártam lent a kertkapuban. Leheletfinom boríték, rajta kézírással a nevem. Benne pedig egy gyászjelentés. Egy fekete keretes, ösztövért parte-cédula.

„Szomorú szívvel tudatjuk – közölte a szokványos szöveg – mindazokkal, akik ismerték és szerették...” Alatta a név: özv. Kovács Istvánné. Egy ismeretlen. Gyorsan a zsebembe gyűrtem, és beültem a sofőr mellé a kocsiba.

Elsuhant előttem az utcám, az üvegverandás ház, ahol születtem. Áthajtottunk a Gellért-hegyen, az Erzsébet hídon. A reptéren a sofőr markába nyomtam maradék aprópénzemet. Csak fent a gépen akadt a kezembe a boríték. Már a felhők között járt a gép, amikor apránként, akár egy-egy ébredező napsugár, minden eszembe jutott. „Életének nyolcvankettedik évében.” És Laskay Judit. Annak idején élt a közelemben egy Jutka nevű apró, szőke lány. Augusztus harmincegyedikére. Ma van – talán éppen itt, alattam – a temetése. Talán éppen itt száll a felhők között ő is, a kabinom ablaka alatt. „Kell legyen ott fenn egy ország / Amit sohasem rontunk el...” A gyásztávirat felső sarkában nincsen csak ez az ügyetlen, kurta-furcsa idézet. Merthogy ezt itt lent elrontottuk, mind a ketten. Alaposan. A gép már az Óceán felett lebeg. Rendezgetem az emlékeimet.

*

Az ötvenes évek, kamaszkorom éve a legsötétebb idők voltak az ország életében. Nekem mégis csupa szép, napsugaras emlék jut róluk eszembe. Világot jártam, az éhező pesti gyerekek különvonatával még Belgiumba is elvitt a Vöröskereszt.

Otthon persze minden megváltozott. Budai házikónk garázsában húztuk meg magunkat, anyám, öcsém és kishúgom. Gimnáziumba jártam, késve, de mégiscsak felvettek a kegyesrendi papok. Nyáron a metró építkezésén dolgoztam, télen havat lapátoltam – azokban az időkben mindig bőségesen havazott.

Később előkelőbb foglalkozást találtam: a Tánctanárok Ötödik kerületi Munkaközössége ruhatáros fiút keresett. Este hat és kilenc óra között volt a munkaidőm, hatkor beszédtem, kilenckor kiadogattam a nyirkos télikabátokat.

Közben – ez is a feladataim közé tartozott – én kértem fel a petrezselymet áruló lányokat. Mimi néni, a tánctanárnő csak a szemével intett, és én már tudtam, hogy melyikük van soron. Csupa pacsuliillatos, nyirkos kezű lányka, kipirult arcocskák, hálás mosolyok.

Minden szám után vissza kellett kísérni őket a körös-körül üldögélő anyukákhoz. Gardedám nélkül nem járhatott tánciskolába egy iskoláskorú leánygyerek sem.

Már nem emlékszem, hogy miért éppen ezt a kis szőkeséget, a Jutkát kísértem haza. Mert ez is szokás volt: hazakísérni a lányokat. Talán mert neki volt a legszébb édesanyja. Vagy mert itt a közelben: a Szövetség utcában lakott.

Tény, hogy a fűtetlen garázs helyett hamarosan náluk töltöttem a délutánokat. Jutka helyes kis fruska volt, emlékszem, felvarrta a lógó gombjaimat, és néha még valami vacsorafélét is összeütött nekem.

Van róla valahol egy fényképem, keringőzik a tánciskolában, és közben kétségbeesetten a kamerára mered.

Aztán véget ért ez az év. Egy kicsit sajnáltam, hiszen nagyon kedves volt. De hát én azokban az időkben nem vettem komolyan a lányokat.

Az Autóbuszüzemnél dolgoztam, amikor befejeztem a gimnáziumot. Ott találkoztam utoljára vele, a kettes busz végállomásán. A templomból jött – mondta. Aztán már csak ült a csengő alatt. Talán várt valamit, de én feléje se néztem. Azt sem tudom, hol szállt le. El sem búcsúzott.

Az egyetemen francia szakon felvételiztem, megint csak hiába, évekig. A belga lányka járt a fejemben, akivel hosszú évek óta leveleztem. De ez már egy másik történet. Az éhes pesti gyerek és a belga gyáros lánya. Az első reménytelen szerelem.

*

Amikor végre-valahára felvettek, megint csak történt valami váratlan. Valami rettenetes. 1956 őszén kitört Budapesten a forradalom. Néhány hónapra megnyíltak a határok, én pedig meg sem álltam Belgiumig. Azt képzeltem, hogy ott fog várni belga szerelmem. Nem is gondoltam rá, hogy közben elszálltak az évek. Hogy a kisiújból, aki – így mondták – feltáplálásra került egy belga családhoz, sápadt suhanc lett. Lise pedig férjhez ment, elvált, Párizsba költözött. Nyilván eszébe se jutott, hogy egy ágrólszakadt menekültnek adjon szálláshelyet.

Mi mászt tehettem! A kölni Ford-gyárban dolgoztam, futószalagon, segédmunkás voltam a dijoni pályaudvaron. Éltem a menekültek életét.

Elmúltak az évek. Amikor összetalálkoztunk, a Latin negyedben élt, régiségboltot vezetett. Most éppen egy gazdag kereskedő volt a férje, vele záróra előtt gyakran összeültünk, és elmondtuk egymásnak újra meg újra a régi háborús éveket. Én a forradalmat, ő a haláltáborokat. Lise türelmesen vezette az üzletet.

Engem később elkapott a gépszíj. Levizsgáztam, meghívott egy amerikai egyetem. Úgy képzeltem, hogy amikor visszakerülök az óvilágba, gazdag amerikai leszek. Mert Lise-t nem felejtettem el, leveleztünk tovább, mint annak idején, kamaszkorom éveiben. Ahogy múlnak az évek, egyre gyakrabban felkeresi hajnali álmaimat. Ma is azokat a zenéket hallgatom, amiket vele

annak idején, az ágyán hasalva, tizenévesen. Bing Crosby és Charles Trenet, a Soeurs Étienne és Édith Piaf. Forog, recseg a His Master's Voice. A vén gramofon.

Valahányszor Párizsban jártam, megfogadtam, hogy nem jövök többé nélküle haza. Közben persze zajlott körülöttem is az élet. Gyerekeim születtek, megnősültem, elváltam én is. Múltak az évek, asszonyaimmal nem volt szerencsém, megszoktam a magányt. Számomra, úgy látszik, csak Lise emléke maradt.

*

A külvilággal levelezéssel tartottam a kapcsolatot. Anyám beszámolt minderről, ami vele és az országgal távollétemben történt. Az irodalmi sajtót pedig a Szabad Európa Rádió küldözte nekem. Bíztam benne, hogy egy szép napon amnesztiát hirdetnek, és hazamehetek.

Hát erre még kerek harminc évet kellett várnom. Akkor is csak egy kéthetes látogatóvízumot ütött a menekültpasszusomba a párizsi követ.

Anyám leveleiben gyakran előfordult Jutka. Kis barátnőm életem valamennyi eseményéről pontosan tudott.

– Keresd fel! – kérlelt anyám, miután kibeszéltük magunkat. Egy menhelyen él, súlyos beteg.

Nem sok ismerősöm maradt a régi időkből. Megígértem, azután kifutottam az időből. Hamar elszállt ez a két hét. Az Illetékesek – mint mondtuk – gyakran elbeszélgettek velem. Nem tudom, ki adott a kezembe egy írást.

– Rólad szól – mondta az illető.

Érdekes sztori. Az elbeszélőre, aki egy könyvesboltban dolgozik, rátelefonál egy öregasszony, és az én egyik párizsi könyvemet keresi. A francia polcon, mit ad isten, valóban ott lapul a keresett kötet.

– De én nem tudok elmenni érte! – sír fel a hang.

Az eladó megszajnálja az öregasszonyt, és mivel maga is közelben lakik, elviszi neki a könyvemet.

– Kovács Istvánnét keresse! – kérte a kagylóban a hang. A portán azonban nem tudják, hogy ez a Kovácsné ki lehet.

„– Jutka néni! – mondtam.

– Ja, akkor második emelet!

Ragyogott az örömtől.

– Tudja – magyarázta –, én az író úr első szerelme vagyok. Még egy novellát is írt nekem. Bizony. Vajon mi lehet velem?

Egy francia író első szerelme! Megráztam a fejem.

– Azt bizony nem tudom.”

A továbbiakban ez a Kovács Istvánné nevű öregasszony elmeséli a réges-régi diákszerelmem történetét. Férjhez ment, megözvegyült ő is harminc év alatt.

– Bizony – sóhajta. Első látásra beleszerettem. Elhiszi? Tudja, hogy van ilyen?

– Gyurka – akkor még így hívták – mindig éhes volt – folytatódik a mese. Ha anyám megkérdezte tőle, hogy enne-e, ő mindig bevallotta, hogy igen.

Már akkor is írt. Szerelmes verseket. Ezeket nemegyszer felolvasta nekem. Akkor azt hittem, hozzám szólnak.

– Aztán, mint mindennek, ennek is vége lett. Vége? Látja, ez sem igaz. Mert én azt a fiút azóta is, ma is szeretem.

Nevetve sirt, így fejeződik be a novella, amit valaki a kezembe nyomott.

– Eljuttatna neki egy üzenetet? – kérdezi búcsúzóul az öregasszony.

Noná! Majd ha Párizsban járok? Micsoda fantázia!

– El, el! – feleltem. Aztán valahol elsikkadt ez az üzenet.

*

Megházasodtam én is, felneveltem három koromfekete fiúgyereket. Nyugdíjba vonultam, beletörődtem, hogy az ő közelükben fogom leélni az életemet.

Akkor kaptam a hírt, hogy Lise, a párizsi asszony halálos beteg. Tétovázás nélkül útra keltem.

A Latin negyedben, a régi lakásában ápolónő állta az utamat.

– Az asszonyom – mondta – nem fogad látogatót. Amikor mégis bevezette, Lise fehér turbános fejcskájával, bolyhos köpenyében a régi belga kislányra hasonlított. Annak idején, a luxemburgi rádió nyomán, Joséphine-nek és Krisztiánnak becéztük egymást.

– Joséphine fürdik! – mondta most is mosolyogva. – Megmosakodtál? – kérdezte úgy, mint akkor. Egy jó kis zuhany rád férne ma is!

És kacagtunk és elsírtuk magunkat mind a ketten. Akkor láttam utoljára első, egyetlen szerelmemet.

A temetőből egyenesen a követségre mentem. Hazatelepültem. Megírtam fiainak, hogy küldjék utánam a könyveimet.

Otthon, a régi szobámban, nagy ládámban vártak a papírok. Mindaz, amit szegény anyám megőrzött nekem. Lassan a könyveim is megjelentek. Fél évszázad száműzetése után újrakezdhettem az életet.

Dolgoztam, fékeveszetten. Új munkatársak, barátok forgolódtak körülöttem, felfedezett az aprócska haza. A fiam is sorra meglátogattak. Annyi év után úgy éreztem: sínre került az életem.

*

És akkor jött ez az újabb csapás. A betegség. Nem számítottam rá. Lassan magamra maradtam. A baj elriasztotta mellőlem az új barátokat.

– Gyere haza! – írta az Újvilágból három fiam. Haza! Mi majd gondodat viseljük, itt majd meggyógyítanak az orvosok.

Csomagoltam megint. Kinyitottam a régi ládáimat is. Akkor találtam rá egy kézírásos csomagra. A leveleket, amiket Jutka írt hozzám. A kis szöszke, aki évtizedek óta eszembe se jutott.

Félszáz gyöngybetűs szöveg. „Sok mindent átéltünk!” – áll az első levélben. „Világháborút, diktatúrákat, forradalmakat. De hát itt nálunk sok fecske sem csinál nyarat!” És végül: „Olyan jó, hogy ezt elmondhatom neked! Ha már találkoznunk többé nem lehet...”

„Gyakran álmodom veled!” – áll egy másik levélben. „Szembe jössz velem az Andrássy úton, és fiatal vagy te is. A Liszt Ferenc téren leülünk egy padra, és a vállamra hajtod a fejed. Én megsimogatom az arcodat, még most is az ujjaimban érzem a bőrödöt.”

Máskor Floridáról lát egy tévéfilmet. „Csodálatos hely” – írja. „Te boldog vagy ott?”

Kovács István kocsijával eljut a Farkasréti temetőbe. Visszafelé jövet megállnak az utcánkban, a házunk előtt. „Vajon édesanyád még itt él, a garázsban? Becsengetnék – írja –, de nem merek.”

„Téged mindez talán már nem is érdekel” – fejeződik be a levél. „Bocsáss meg, hogy mégis megírtam neked.”

Sok hosszú írás szól a tánciskoláról. „1952 karácsonyán volt az össztánc, amikor utoljára keringőztem veled. Vajon eszedbe jut-e még Mimi néni? Angéla, aki olyan szomorúan verte a zongorát! Én minden éjjel újraélem azokat a napokat...”

Máskor elmeséli a könyveimet. Mindent tudni akar, készpénznek veszi minden történetemet.

Férjéről, az erdélyi menekültről keveset ír. Romhányban éltek, egy kis felvidéki faluban. Húsz hosszú év. Aztán meghalt ő is, és Jutka egyedül marad. Az özvegyi nyugdíj nyomorát éppen csak megemlíti. „A kiskutyám maradt – írja – az egyetlen örömöm.”

Csupa emlék. „Lassan mindenki elhagy” – ismételteti. „Te egyedül maradsz nekem.” Egyre szomorkásabb történetek. „Mikor jössz haza?” – kérdezi újra meg újra minden levél.

Az egyik borítékban virágszál lapul. Csak a szára maradt meg. Vajon milyen színű szirma lehetett?

*

Az utolsó levelet teljes egészében ide kellene tennem. „Üzenj, édes, hogy mikor érkezel! – írja –, hogy legyen időm ünneplőbe öltöztetni a szívemet!”

Aztán ez a kis remény is kialszik. „Érzem, meghalok. Boldogtalanul lehet élni, de reménytelenül nem érdemes.” „Lassan életünk végére érünk mind a ketten” – áll még ebben az utolsó levélben. „De emlékeinket őrizzük, kedves, örökre. Te is emlékezz néha rám, és arra, hogy nagyon szerettelek. Isten veled!”

A levél 2012 májusának végén íródott. Ez özv. Kovács Istvánné Laskay Judittól az utolsó életjelem. Azután még hét év agónia. A gyászjelentés 2019-ben, az utolsó postával érkezett.

Indulunk a repülőtérről felé. Elmarad mögöttem az utcám. A Farkasréti temető. Szent Gellért, az Erzsébet híd felett. Ez az egész aprócska haza.

A Fertő tó, az Alpok. Párizs, Lise. A Latin negyed. Földrészek, óceánok, emberek. A belga család, aki örökbefogadott. Örökbe! Krisztián és Joséphine. Egy száraz, lepréselt virágszál. Gyöngybetűs, kézírásos levelek.

Két világ, két szerelem. A szülőföld és az idegen. Három hontalan fiú egy apró szigeten.

Látogatóba? – kérdi a légikisasszony.

Látogatóba, igen. Véglegesen.